

УДК 334.788

Крутько М.А.

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та аудиту,
Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Krutko Marharyta

Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

У статті пропонуються наукові підходи до розв'язання проблемних питань розвитку інтеграційних процесів як чинників економічної стабілізації аграрного сектору. Досліджено основні аспекти категоріальних положень у структурі аграрного виробництва для подальшого їх урахування в становленні інтеграційних процесів. У результаті дослідження проведено часткову адаптацію результатів світового господарювання до сучасної картини економічного середовища країни в частині аграрного сектору. В дослідженні визначені та названі можливі стимули для поліпшення умов господарювання сільськогосподарських товаровиробників через призму інтеграційної взаємодії. Зроблена спроба дати власне авторське визначення природи інтеграційних процесів як одного з найбільш дієвих чинників економічної стабілізації аграрного сектору.

Ключові слова: чинники, інтеграційні процеси, економічна стабільність, аграрний сектор, розвиток.

Постановка проблеми. У сучасних реаліях функціонування сільськогосподарських підприємств, які виступають рушійним елементом формування аграрного сектору, не можна забувати про важливість їх участі в розвитку національної економіки та благополуччя країни загалом. Так, за перше півріччя 2019 року виробництво сільськогосподарської продукції в Україні в січні-травні 2019 року, відповідно до офіційних даних Державної служби статистики України, порівняно з аналогічним періодом минулого року зросло на 2,0%.

Позитивна динаміка в галузі може гарантувати стабільність соціально-економічного забезпечення країни на всіх рівнях її життєдіяльності, успішного функціонування та розвитку. Головним завданням під час пошуку чинників закріплення позитивних тенденцій у сільському господарстві та стабілізації всіх економічних складників галузі залишається запровадження дієвих механізмів, інноваційних методів і методик, які гарантуватимуть поступальність запровадження зазначених інструментів. Саме агропромислова інтеграція по своїй

суті покликана для того, щоб стимулювати нарощення інноваційних заходів та концентрувати їх там, де вони найбільш потрібні, за рахунок базових основ взаємодії та взаємозв'язку. Варто зупинитися на вивченні та виокремленні основних аспектів, що формують сприйняття в позитивному світлі інтеграційних процесів аграрного сектору для точнішого визначення їх значущості та ролі в стабільності національної економіки. Актуальність вибраного напрямку вивчення інтеграційних процесів підкріплюється тим, що їхня основна мета впровадження в господарський процес збігається з першочерговим завданням, суть якого полягає в стабілізації економічної ситуації аграрного сектору економіки України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження основних чинників стабільного функціонування та розвитку аграрного сектору економіки здебільшого здійснюються в контексті глобалізаційних перетворень та поглиблення євроінтеграційних зав'язків країни на міжнародній арені. Загальні положення та фундаментальні дослідження теорії та методології розвитку інтеграційних процесів в аграрному секторі знайшли своє відображення в працях провідних вчених-економістів, таких як В.Г. Андрійчук, П.Т. Саблук, М.Й. Малік, В.В. Зіновчук, В.Я. Амбросов, В.Я. Месель-Веселяк, М.Ф. Кропивко, О.В. Крисальний, О.В. Скидан, Б.Й. Пасхавер. Беручи до уваги безумовну значущість та важливість проведених досліджень, генерованих положень і думок, отриманих результатів теоретичного та прикладного характеру вищезазначених авторів та інших учених, які займалися у своїх дослідженнях питаннями розвитку та впливу інтеграційних процесів, нині залишається актуальним глибоке вивчення та чітке виокремлення чинників економічної стабільності аграрного сектору через призму інтеграційної взаємодії.

Формування цілей статті. Головною метою проведеного дослідження виступають вивчення, зіставлення та раціоналізація теоретико-методологічних аспектів активізації та посилення розвитку інтеграційних процесів в аграрному секторі економіки за рахунок трактування сутності інтеграції та її впливу на стабільність у сучасних умовах господарювання агропромислового сектору економіки України.

Виклад основного матеріалу. Одним із основних етапів дослідження сучасного стану інтеграційних процесів в аграрному секторі виступає його всебічне виокремлення від загального та ідентифікація найбільш дієвих чинників активної взаємодії із сучасним світом та соціально-економічними процесами в ньому.

У більшості країн із ринковою економікою створено дієві системи державного регулювання агропромислової інтеграції, які реалізують такі завдання [1, с. 188]:

- підтримка продовольчої безпеки;
- підтримка стабільної економічної ситуації в сільському господарстві;
- стабілізація ринкової кон'юнктури і мінімізація коливань прибутковості в аграрному секторі;
- запобігання небажаним міграційним процесам;
- підтримка фінансування програм;

– допомога товаровиробникам в адаптації до нових умов;

- захист внутрішнього ринку;
- забезпечення конкурентоспроможності участі національних товаровиробників у міжнародному розподілі праці тощо [2].

На думку Є.А. Кобець, необхідність агропромислової інтеграції в усіх країнах пов'язана з великою технічною відсталістю сільськогосподарського виробництва порівняно з промисловістю; сезонністю аграрного виробництва, залежністю його від погодно-кліматичних умов; стихійністю ринку сільськогосподарської продукції; необхідністю підвищення конкурентоспроможності виробництва [3]. А тому вкладення капіталу тільки в сільське господарство являє собою великий ризик. Вкладення коштів у процес переробки та реалізації сільськогосподарської продукції пов'язане також із необхідністю отримання сировини в достатній кількості, що викликає об'єктивну потребу у встановленні певних зав'язків із сільськогосподарськими товаровиробниками. Великий капітал зацікавлений у технічному переозброєнні сільського господарства для пристосування його до потреб великих промислових підприємств, тому переробні підприємства часто є ініціаторами інтеграційних зав'язків. Таким чином, аграрні підприємства вступають в інтеграційні зв'язки з метою зниження ризику, пов'язаного із сільськогосподарським виробництвом, тоді як переробні та інші підприємства агробізнесу прагнуть забезпечити собі стабільні доходи завдяки наявності надійної сировинної бази або гарантованого збуту своєї продукції чи послуг [4]. Отже, можна зі впевненістю говорити про необхідність посилення інтеграційних процесів в сучасних умовах господарювання як одного з працюючих чинників стабілізації економічного середовища аграрного сектору. Світовий досвід і тенденції розвитку процвітаючих країн можуть слугувати вдалим фундаментом для налагодження дієвого механізму розбудови системи інтеграційних взаємовідносин як одного з рушійних апаратів стабілізації.

Об'єктивний процес поглиблення спеціалізації, посилення концентрації та інтенсифікації, кооперації й комбінування сільськогосподарських галузей зумовлює їх поєднання з промисловими підприємствами та іншими сферами економіки шляхом підвищення рівня розвитку техніки, машинної технології, масово потокового виробництва [5]. Об'єднання підприємств сільського господарства та промисловості в єдине інтеграційне формування стає не тільки можливим, а й значним важелем підвищення ефективності виробництва, прискорення соціально-економічних перетворень на селі [4]. Також варто відзначити великий вплив такого соціально-економічного результату на економічну безпеку країни, спроможність гідно виступати на міжнародній арені, продукувати високосортну продукцію, бути конкурентною та привабливою країною для міжнародних інвестицій в галузь.

Сьогодні у сучасному агропромисловому комплексі виділяються три такі робочі сфери:

1. Основна – сільське господарство, що включає тваринництво, рослинництво, рибальство. З погляду організаційних форм у сільському господарстві найчастіше зустрічаються фермерські господарства, особисті підсобні господарства тощо.

2. Допоміжна – поділяється на дві частини: постачання та переробка. Сфера постачання є фактично виробництвом засобів виробництва для галузей сільського господарства, а також їхнім наступним обслуговуванням. Сфера переробки та доведення продукції до кінцевого споживача включає заготівельні, переробні, складські, транспортувальні та реалізаційні операції.

3. Інфраструктурна – включає виробничу, будівельну, ремонтну, соціальну та інформаційну підтримку галузей агропромислового комплексу [6]. Такий поділ може показувати основні напрями, які можна вдало поєднати у співпраці за рахунок інтеграційної взаємодії.

Зазвичай більшість авторів визначають інтеграційні процеси в аграрному секторі виключно як інтеграцію окремих сільськогосподарських підприємств між собою і, відповідно, виділяють два види – вертикальну та горизонтальну. Вертикальна інтеграція – міжгалузевий зв'язок, кооперування сільськогосподарських і промислових підприємств і організацій, об'єднаних за принципом єдиної технологічної єдності виробничих процесів. Горизонтальна інтеграція характерна переважно для власне сільського господарства у вигляді спеціалізованих господарств, міжгосподарських підприємств і об'єднань [7]. Але, враховуючи глобалізаційні процеси, необхідно розглядати агропромислову інтеграцію на міждержавному рівні [8]. В частині залучення передових технік та технологій, раціоналізації витрат першочерговим є залучення інвестицій у найбільш перспективні проекти, скерування передового досвіду.

На думку О.О. Корогодової та В.Ф. Семенова, вплив транснаціональних корпорацій на розвиток агропромислового комплексу світу значний. Участь прямих іноземних інвесторів відіграє важливу роль для підприємств АПК країн, що розвиваються, і має неоднозначний вплив і форми:

1. Модернізація основного капіталу у галузях АПК з боку транснаціональних структур має як позитивні, так й негативні наслідки. Серед «плюсів» зазначають апробацію енергоефективних технологій, перенаснащення підприємств основного та допоміжного секторів, зростання продуктивності праці за рахунок впровадження новітніх технологій. Серед «мінусів» –

скорочення числа зайнятих у цій сфері, а також надмірну експлуатацію приватних господарств з боку компаній з великими капіталами.

2. Обмеження у торговельній політиці за рахунок тарифних і нетарифних методів регулювання зовнішньої торгівлі. Ринки агропромислової продукції з високою доданою вартістю вже монополізовані розвиненими країнами. Вихід на ці ринки для інших країн обмежується.

3. Стимулювання розвитку агропромислового комплексу країн, що розвиваються, приводить до поступового зростання інших галузей (мультиплікативний ефект). З іншого боку, діяльність ТНК у приймаючих країнах часто має негативні екологічні наслідки [9]. Аналіз подібних думок виступає основоположним чинником для прийняття векторіальних рішень щодо напрямів розвитку країни.

Тобто можна сказати, що інтеграційні процеси за своєю економічною природою – це дієвий і потужний механізм, який націлює всі свої спектри на концентрацію зусиль, ресурсів, засобів та максимізацію ефектів від них для тих господарюючих одиниць, які вступають в інтеграційну взаємодію за умов урахування сучасних економічних показників та можуть виступати чинником економічної стабілізації аграрного сектору та активізації його розвитку всередині країни та на міжнародній арені.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що основоположною частиною цілого вчення про інтеграцію в аграрному секторі виступають фундаментальні результати, які є натеper. Саме завдяки їм було сформовано основні чинники розвитку інтеграційних процесів та економічної стабілізації аграрного сектору в частині залучення передових технік та технологій, раціоналізації витрат, першочергове залучення інвестицій у найбільш перспективні проекти, скерування передового досвіду для забезпечення процесів господарювання в сільськогосподарському виробництві. Виокремлено найважливіші базові категоріальні положення в структурі аграрного виробництва для подальшого їх врахування у становленні інтеграційних процесів. Проведено часткову адаптацію результатів світового господарювання до сучасної картини економічного середовища всередині країни в частині аграрного сектору. У дослідженні названі можливі стимули для поліпшення умов господарювання сільськогосподарських товаровиробників через призму інтеграційної взаємодії. Дано визначення природи інтеграційних процесів як одного з найбільш дієвих чинників економічної стабілізації аграрного сектору.

Список літератури:

1. Поляруш М.О., Поляруш І.М., Славина Н.А. Агропромислова інтеграція – один із факторів системного розвитку АПК регіону. *Збірник наукових праць ПДАТУ*. 2007. № 15. С. 187-189.
2. Павлов О.І., Лисюк В.М., Деркач Т.В. Державне регулювання інтеграційних процесів на стратегічних агропродовольчих ринках. *Економіка харчової промисловості*. 2015. № 3. С. 32-40.
3. Кобець Є.А. Економічна сутність інтеграції в аграрному виробництві. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2007. № 1. С. 146-149.

4. Шаманська О.І., Єкель Г.В. Інтеграційні процеси як фактор розвитку сільськогосподарських підприємств. *Журнал: АГРОСВІТ*. 2012. № 18. С. 35-39.
5. Кобець Є.А. Історичні аспекти розвитку інтеграції, її форми та напрями. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2007. № 2. С. 129-133.
6. Войтко С.В., Гавриш О.А., Корогодова О.О., Моїсеєнко Т.Є. Транснаціональні корпорації : навч. посібник. Київ : НТУУ «КПІ», 2016. 208 с.
7. Саркісов А. Особливості розвитку агропромислової інтеграції в ринкових умовах. *Часопис соціально-економічної географії*. 2014. Вип. 17 (2). С. 149-153.
8. Колобердянко І.І., Хлепівко В.М. Спільна сільськогосподарська політика ЄС як приклад інтеграції в аграрному секторі. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: «Економічні науки»*. 2017. № 4 (36). С. 122-128.
9. Корогодова О.О., Семенов В.Ф. Засади просторового розвитку українського агробізнесу з урахуванням процесів транснаціоналізації. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2018. № 15. С. 187-189. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.15.2018.135822>.

References:

1. Poliarush M.O., Poliarush I.M., Slavina N.A. (2007) Ahropromyslova intehratsiia – odyń iz faktoriv systemnoho rozvytku APK rehionu [Agro-industrial integration is one of the factors of systemic development of agro-industrial complex of the region]. *Collection of scientific works of PDATU*, no. 15, pp. 187-189.
2. Pavlov O.I., Lysiuk V.M., Derkach T.V. (2015) Derzhavne rehuliuвання intehratsiinykh protsesiv na stratehichnykh ahroprodovolchykh rynkakh [State regulation of integration processes in the strategic agro-food markets]. *The economy of the food industry*, no. 3, pp. 32-40.
3. Kobets Ye.A. (2007) Ekonomichna sutnist intehratsii v ahrarnomu vyrobnytstvi [The economic essence of integration in agrarian production]. *State and regions. Series «Economics and Business»*, no. 1, pp. 146-149.
4. Shamanska O.I., Yekel H.V. (2012) Intehratsiini protsesy yak faktor rozvytku silskohospodarskykh pidpryemstv [Integration processes as a factor in the development of agricultural enterprises]. *Magazine: АГРОСВІТ*, no. 18, pp. 35-39.
5. Kobets Ye.A. (2007) Ekonomichna sutnist intehratsii v ahrarnomu vyrobnytstvi [The economic essence of integration in agrarian production]. *State and regions. Series «Economics and Business»*, no. 2, pp. 129-133.
6. Voitko S.V., Havrysh O.A., Korohodova O.O., Moiseienko T.Ye. (2016) Transnatsionalni korporatsii [Transnational corporations]. Kyiv: NTUU «KPI». (in Ukrainian).
7. Sarkisov A. (2014) Osoblyvosti rozvytku ahropromyslovoi intehratsii v rynkovykh umovakh [Features of the development of agro-industrial integration in market conditions]. *A journal of social and economic geography*, no. 17 (2), pp. 149-153.
8. Koloberdianko I.I., Khlepitko V.M. (2017) Spilna silskohospodarska polityka YeS yak pryklad intehratsii v ahrarnomu sektori [The Common Agricultural Policy of the EU as an example of integration in the agrarian sector]. *Bulletin of the Zaporizhzhya National University. Series: «Economic Sciences»*, no. 4 (36), pp. 122-128.
9. Korohodova O.O., Semenov V.F. (2018) Zasady prostorovoho rozvytku ukrainskoho ahrobiznesu z urakhuvanniam protsesiv transnatsionalizatsii [Principles of spatial development of Ukrainian agribusiness taking into account the processes of transnationalization]. *Economic Newsletter of NTUU «KPI»*, no. 15, pp. 187-189.

ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ КАК ФАКТОРЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТАБИЛЬНОСТИ АГРАРНОГО СЕКТОРА

В статье предлагаются научные подходы к решению проблемных вопросов развития интеграционных процессов как факторов экономической стабилизации аграрного сектора. Исследованы основные аспекты категориальных положений в структуре аграрного производства для дальнейшего их учета в становлении интеграционных процессов. В результате исследования проведена частичная адаптация результатов мирового хозяйствования к современной картине экономической среды внутри страны в части аграрного сектора. В исследовании определены и названы возможные стимулы для улучшения условий хозяйствования сельскохозяйственных товаропроизводителей через призму интеграционного взаимодействия. Сделана попытка дать собственное авторское определение природы интеграционных процессов как одного из наиболее действенных факторов экономической стабилизации аграрного сектора.

Ключевые слова: факторы, интеграционные процессы, экономическая стабильность, аграрный сектор, развитие.

INTEGRATED PROCESSES AS FACTORS OF ECONOMIC STABILITY OF THE AGRICULTURAL SECTOR

The research deals with the current issue of establishing positive trends and dynamics in the agrarian sector, which can guarantee the stability of the country's socio-economic support at all levels of its life, its successful functioning and

development. The main task in the search for factors supporting the development of positive trends in agriculture and the stabilization of all economic components of the industry remains the introduction of effective mechanisms, innovative methods and techniques that will ensure the continuity and effectiveness of these instruments. Agroindustrial integration is essentially intended to stimulate the growth of innovative activities and concentrate them where they are most needed at the expense of the basic foundations of interaction and interconnection. It is worthwhile to focus on studying and distinguishing the main aspects that form the perception in a positive light of the integration processes of the agrarian sector for a more accurate removal of their significance and the role in the stability of the national economy. The urgency of the chosen direction of the study of integration processes is supported by the fact that their main goal – effective implementation in the economic process, coincides with the priority tasks of the functioning of the agrarian sector, the essence of which is to stabilize the economic situation of the country's economy. The article proposes scientific approaches to solving problem issues of the development of integration processes as factors of economic stabilization of the agrarian sector. The main aspects of categorical positions in the structure of agrarian production for the further consideration of them in the formation of integration processes are investigated. As a result of the study, partial adaptation of the results of the world economy to the modern picture of the economic environment from the middle of the country in the part of the agrarian sector was conducted. The study identifies and mentions possible incentives for improving the conditions for managing agricultural commodity producers through the prism of integration cooperation. An attempt is made to give the author's own definition of the nature of integration processes as one of the most effective factors in the economic stabilization of the agrarian sector.

Key words: *factors, integration processes, economic stability, agrarian sector, development.*